

PL ISSN 0023-5903

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik LXXXVII

Nr 3-4

WARSZAWA 1980

<http://rcin.org.pl>

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK LXXXVII
1980

3-4/80

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE
WARSZAWA 1981

<http://rcin.org.pl>

KOMITET REDAKCYJNY

Ludwik Bazyłow, Aleksander Gieysztor, Tadeusz Jędruszczyk (redaktor), Irena Koberdowa, Witold Kula, Czesław Madajczyk, Marian Małowist, Jerzy Maternicki, Jerzy Michalski (zastępca redaktora), Edward Potkowski (sekretarz), Emanuel Rostworowski, Franciszek Ryszka, Henryk Samsonowicz, Monika Senkowska-Gluck, Andrzej Skrzypek (sekretarz), Witold Stankiewicz, Jacek Staszewski, Jerzy Topolski, Marian Wojciechowski, Mieczysław Żywczyński.

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, 31-02-61

Państwowe Wydawnictwo Naukowe — Warszawa, Miodowa 10
Nakład 3526 + 132 egz. Ark. wyd. 31,5, ark. druk. 19,0 + 0,625
Papier offs. m. V 71 g. BI 70×100
Oddano do składania 20. X. 1980 r. Podpisano do druku 11. III. 1981 r.
Druk ukończono w marcu 1981 r.
Zam. 284/80 L-11 Cena 60 zł
Warszawska Drukarnia Naukowa. Warszawa, ul. Śniadeckich 8.

PRZEGLĄD ZACHODNI, 1979, nr 3

L. JANICKI, Aspekty prawne polityki wewnętrznej i zewnętrznej RFN w opinii Zachodu. — J. TYRANOWSKI, Traktaty w sprawie granic między Polską i dwoma państwami niemieckimi a problem sukcesji państw. — J. SOB-CZAK, Propaganda hitlerowska wobec Wojska Polskiego oraz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. — L. GONDEK, Problemy restytucyjne w pracach Polskiej Misji Wojskowej w Niemczech. — L. ŁUKASZUK, Nowe koncepcje demokracji burżuazyjnej. — M. SIKORSKI, Konserwatyści w sejmie pruskim wobec ustawy szkolnej z 1872 r. — M. PALUSZKIEWICZ, Towarzystwo Tomasza Zana w Inowrocławiu. — Przeglądy i komentarze. — Oceny i omówienia. — Z kroniki naukowej.

PRZEGLĄD ZACHODNI, 1979, nr 4

M. TOMALA, 30 lat Niemieckiej Republiki Demokratycznej. — S. SELDEL, Wpływ prawa pracy i prawa o ubezpieczeniach społecznych na realizację jednności polityki gospodarczej i socjalnej NRD. — W. PIOTROWSKI, Geneza prawa pracy Niemieckiej Republiki Demokratycznej. — J. KOPRUCKA, Układ podstawowy z 21 grudnia 1972 r. a granica państwowa NRD—RFN. — J. BARCZ, Wybrane zagadnienia normalizacji wzajemnych stosunków NRD-RFN w świetle Aktu Końcowego KBWE. — Z. MAZUR, Memorandum Seydy-Lipskiego w sprawie polskiej granicy zachodniej. — Przeglądy i komentarze. — Oceny i omówienia. — Z kroniki naukowej. — Z kroniki Instytutu Zachodniego.

PRZEGLĄD ZACHODNI, 1979, nr 5/6

J. KRASUSKI, Stosunki Francja-USA. — A. W. WALCZAK, Tendencje partykularystyczne w strefach zachodnich Niemiec 1945—1949. — J. KOZEŃSKI, O zamachu Stauffenberga z 20 lipca 1944 r. — Z. MAZUR, Zachodnia granica Polski w koncepcjach Departamentu Stanu podczas II wojny światowej. — Z. NOWAK, Integracja gospodarcza — nowoczesną formą międzynarodowej współpracy gospodarczej. — R. KOZŁOWSKI, Wokół znaczenia dziedzictwa kantowskiego (problemy, kierunki). — S. LISIECKI, Turystyka zagraniczna młodzieży zachodniemieckiej jako element wychowania politycznego i polityki zagranicznej RFN. — J. KRUPINSKI, Policja pruska przeciwko Górnoślązakom w latach 1902—1910. — I. KRĘŻAŁEK, Polityka PRL wobec Polonii w latach 1955—1958. — K. RZEPA, Wychodźstwo polskie w Niemczech do 1914 r. — B. BIELEWICZ, Tworzenie się i rozwój lokalnej społeczności polonijnej w Stanach Zjednoczonych na przykładzie miasta Milwaukee w stanie Wisconsin. — Przeglądy i komentarze. — Oceny i omówienia. — Z kroniki Instytutu Zachodniego.

ARCHEION, LXVIII, 1979

T. WALICHNOWSKI, Z prac nad doskonaleniem prawa archiwalnego w Polsce Ludowej. — I. RADTKE, Stan wykorzystywania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych w latach 1964—1974. — O. STAROŃ, Pojęcie i zakres dokumentacji technicznej. — C. HRUSZKA, Zasób aktowy teatrów w Poznaniu i województwie. — C. OHRYZKO-WŁODARSKA, Pomoce informacyjne w archiwach. — W. ZYŚKO, Hitlerowska Centrala Przesiedleńcza — Ekspozytura w Zamościu — i urzędy współdziałające w realizacji akcji wysiedleń i osadnictwa niemieckiego na Zamojszczyźnie. — H. RAPPAPORT, Akta C.K. Komendy XI Korpusu we Lwowie. — T. GRYGIEL, Zagadnienia podziału wewnętrznego archiwistyki. — T. WALICHNOWSKI, Funkcje usługowe archiwów w rozwoju społeczno-gospodarczym i kulturalnym kraju. — J. TANDECKI, Możliwości wykorzystania zasobu Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Toruniu dla potrzeb gospodarki narodowej. — J. DOMAŃSKI, J. PABISZ, Wybrane problemy geologiczno-górnictwa w archiwach dolnośląskich. — Archiwa za granicą. — Recenzje, sprawozdania z książek, noty bibliograficzne. — Przegląd zagranicznych czasopism archiwalnych. — Kronika archiwalna. — Wspomnienia pośmiertne.

СОДЕРЖАНИЕ

Тадеуш Ендрушак — Время сомнения — время надежды	577
Ежи Матерницки — Проблемы и перспективы дидактики истории в Польше . .	589
Стефан Кеневич — Проблемы неизбежности ноябрьского восстания	607
Владислав Заевски — Влияние июльской революции 1830 г на ночь 29 ноября 1830 г. в Польше	621
Генрик Коцуй, Станислав Скшипчак — Польское общественное мнение относитель- но Пруссии в начале ноябрьского восстания	635
Вигольд Домбковски — Приказы, которые не существовали. Спорный эпизод гроховской битвы	643

★

Генрик Самсонович, Эдвард Потковски — 50 лет существования Исторического института Варшавского университета	657
--	-----

ОБЗОРЫ—ПОЛЕМИКИ—ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Владислав Заевски — Неизвестный проект Иоахима Лелевеля с 1831. г о создании литовского правительства	667
Владислав Русиньски — Застой или прогресс. Замечания по вопросу экономики межвоенной Польши	677

РЕЦЕНЗИОННЫЕ СТАТЬИ И РЕЦЕНЗИИ

Анджей Айненкель — <i>Polski Słownik Biograficzny</i> , т. XXIII	687
Ромуальд Война — Два синтеза истории Белоруссии	693
Владислав Бартошевски — Шифр „Жегота”	701
Анджей Скшипек — Хроника жизни Ленина	711

ХРОНИКА

TABLE DES MATIÈRES

Tadeusz Jędruszczyk — Le temps du désarroi — le temps de l'espoir	577
Jerzy Maternicki — Problèmes et perspectives de la didactique de l'histoire en Pologne	589

★

Stefan Kieniewicz — Le problème de l'inévitabilité de l'insurrection de novembre	607
Władysław Zajęwski — Influence de la révolution de juillet 1830 sur les événements de la nuit du 29 novembre en Pologne	621
Henryk Kocój, Stanisław Skrzypczak — L'opinion publique polonaise face à la Prusse, au début de l'insurrection de novembre	635
Witold Dąbkowski — Des ordres qui n'avaient pas été donnés. Un épisode controversé de la bataille de Grochów	643

★

Henryk Samsonowicz, Edward Potkowski — Les 50 ans de l'Institut historique de l'Université de Varsovie	657
--	-----

REVUES — POLEMQUES — PROPOSITIONS

Władysław Zajęwski — Le projet inconnu de Joachim Lelewel de créer un gouvernement lituanien	667
Władysław Rusiński — Stagnation ou progrès? Observations sur l'économie de la Pologne de l'entre-deux-gueres	677

CRITIQUES ET COMPTES RENDUS

Andrzej Ajnenkiel — <i>Polski Słownik Biograficzny</i> t. XXIII	687
Romuald Wojna — Deux synthèses de l'histoire de Biélorussie	693
Władysław Bartoszewski — Cryptonyme „Żegota”	701
Andrzej Skrzypek — La chronique de la vie de Lenine	711

CHRONIQUE

SPIS TREŚCI

- Tadeusz Jędruszczyk — Czasy załamania — czasy nadziei 577
 Jerzy Maternicki — Problemy i perspektywy dydaktyki historii w Polsce 589

- Stefan Kieniewicz — Problem konieczności powstania listopadowego 607
 Władysław Zajewski — Wpływ rewolucji lipcowej 1830 r. na Noc 29
 Listopada 1830 r. w Polsce 621
 Henryk Kocój, Stanisław Skrzypczak — Polska opinia publiczna wobec Prus w początkach powstania listopadowego 635
 Witold Dąbkowski — Rozkazy, których nie było. Kontrowersyjny epizod bitwy grochowskiej 643

- Henryk Samsonowicz, Edward Potkowski — 50 lat Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 657

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

- Władysław Zajewski — Nieznany projekt Joachima Lelewela z 1831 roku powołania rządu litewskiego 667
 Władysław Rusiński — Stagnacja czy postęp? Uwagi o gospodarce Polski międzywojennej 677

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

- Andrzej Ajnenkiel — *Polski Słownik Biograficzny*, tom XXIII 687
 Romuald Wojna — Dwie syntezy dziejów Białorusi 693
 Władysław Bartoszewski — Kryptonim „Żegota” 701
 Andrzej Skrzypek — Kronika życia Lenina 711

- J. C. Schmitt, *Le saint lévrier. Guinefort, guérisseur d'enfants depuis le XIIIe siècle* — Jacek Banaszkiwicz 717
 Ks. M. T. Zahajkiewicz, *Tractatus sacerdotalis* Mikołaja z Błonia na tle teologii przełomu XIV—XV w. — Tadeusz Lalik 721
Księga przyjęć do prawa miejskiego w Bochni 1531—1656 wyd. F. Kiryk — Zenon Guldon 722
Fontes Historiae Lituaniae, 2: Relationes status dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae — Marceli Kosman 723
 Jan Jonston lekarz i uczoney XVII wieku — Jan Dziegielewski 725
 H. Bartel, I. Mittenzwei, W. Schmidt, *Preussen und die deutsche Geschichte* — Bogdan Wachowiak 729

I. I. Swirida, Polska chudożestwiennaja zyzń konca XVIII — pierwoj trieti XIX wieka — Jerzy Skowronek	731
Inteligencja polska pod zaborami. Studia. Pod red. R. Czepulis-Rastenis — Krystyna Sreniowska	735
H. H. Hahn, Die Organisationen der polnischen „Grossen Emigration“ 1831—1847 — Sławomir Kalembka	737
W. Djakow, A. Nagajew, Partyzantka Zaliwskiego i jej poglosy (1832—1835) — Wiktoria Sliwowska	740
U. Wencel-Kalembkowa, Działalność gen. Józefa Dwernickiego na emigracji w latach 1832—1848 — Jan Ziólek	744
Die Allgemeine Deutsche Arbeiterverbrüderung 1848—1850 — Irena Koberdowa	747
F. Ramotowska, Rząd Narodowy Polski w latach 1863—1864 — Wiktoria Sliwowska	750
D. Baudis, H. Nussbaum, M. Nussbaum, Wirtschaft und Staat in Deutschland I, II — Tadeusz Cieślak	754
H. Hautmann, R. Kropf, Die österreichische Arbeiterbewegung vom Vormärz bis 1945 — Jerzy Kozeński	758
A. Lech, Tradycyjna kultura ludowa w programach i działalności polskich związków młodzieży wiejskiej w okresie II Rzeczypospolitej — Romuald Turkowski	759
R. M. Watt, Bitter Glory. Poland and Its Fate 1918 to 1939 — Bogdan Grzełowski	761
A. Skrzypek, Strategia pokoju. Radziecka polityka zbiorowego bezpieczeństwa w Europie 1932—1939 — Anna M. Cienciała, Maria Nowak-Kielbikowa	764
K. Mazurowa, Skazani na wojnę — Michał Zacharias	772
Ks. K. Śmigiel, Kościół katolicki w tzw. okręgu Warty 1939—1945 — Marek Budziarek	776
J. Kozeński, Agresja na Jugosławię 1941 — Włodzimierz Borodziej	780
T. Strzembosz, Oddziały szturmowe konspiracyjnej Warszawy — Anna Boriewicz-Celińska	784
R. C. Lukas, The Strange Allies, The United States and Poland, 1941—1945 — Andrzej Brożek	792
H. Rechowicz, Polska Partia Robotnicza na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim — Antoni Czubiński	794
W. Góra, Refleksje nad historią Polski Ludowej — Janusz Skodlarski	799
M. Janion, Reduta — romantyczna poezja niepodległościowa — Jerzy Skowronek	801
I. Ichnatowicz, A. Mączak, B. Zientara, Społeczeństwo polskie od X do XX wieku — Andrzej Wyczański	805
J. Maternicki, Kultura historyczna dawna i współczesna. Studia i szkice — Jerzy Topolski	809

KRONIKA

Zbrodnie Wehrmachtu na obszarze Polski we wrześniu-październiku 1939 r. — Janusz Wróbel	813
Pompejańska rocznica — Tadeusz Kotula	815
Ruchy franciszkańskie na ziemiach polskich w latach 1864—1914 — Piotr Gach	816

Dyskusja nad podręcznikami szkolnymi — Andrzej Wierzbicki, Maria Nowak-Kiełbikowa	819
Studencka Sesja Kół Naukowych Historyków w Katowicach — Ryszard Kaczmarek	822
Ocena stanu krytyki naukowej na łamach „Kwartalnika Historycznego” — Andrzej Skrzypek	823
Siedemdziesięciolecie Witolda Jakóbczyka — Witold Molik	823
„Kwartalnik Historyczny” — „Woprosy istorii” — Natalia Karpowska Z prac Komitetu Redakcyjnego „Kwartalnika Historycznego” — Natalia Karpowska	825
Polska czasów saskich — Andrzej Rachuba	826
Idee Lenina podstawą przyjaźni, współpracy i sojuszu Polski i ZSRR — Wojciech Materski	829
O Połabszczyźnie w Poznaniu — Jerzy Strzelczyk	832
Polskie Ziemie Zachodnie u progu niepodległości — Marian Mroczko	834
VIII Międzynarodowy Kongres Mariologiczny — Rafał Karpiński	837
94 zjazd historyków USA — Bogdan Grzełowski	838
Sesja na temat Holocaustu — Tadeusz Jędruszczak	839
Biennale europejskich amerykanistów — Zofia Libiszowska	841
Oddział PTH w Koszalinie — Janusz Bzdziuch	841
Komunikat o ustanowieniu nagrody imienia Floriana Znanieckiego —	843

PROBLEMY ŚRODOWISKA HISTORYCZNEGO

Uchwała Rady Naukowej Instytutu Historycznego UW podjęta 11 września 1980 r.	845
Uchwała młodej kadry naukowej Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego podjęta 12 września 1980 r.	847
Uchwała pracowników Instytutu Historii PAN podjęta 15 września 1980 r.	851
Uchwała Prezydium KNH podjęta 19 września 1980 r.	854
Uchwała Walnego Zgromadzenia PTH podjęta 22 września 1980 r.	857

LISTY DO REDAKCJI

Głosa do <i>Najjaśniejszej Rzeczypospolitej</i> (Na marginesie recenzji Władysława Czaplińskiego — Henryk Wisner	859
Uwagi o głosie — Władysław Czapliński	863
O inteligencji warszawskiej w końcu XIX w! — Jamina Zurawicka, Ryszarda Czepulis-Rastenis	865
O małżeństwach neofitów z urodzonymi katolikami — Jakub Goldberg	869
Rola i atmosfera młodzieży w dobie odbudowy państwa polskiego — Wacław Bitner	872

Cena zł 60,—

TYLKO PRENUMERATA ZAPEWNI REGULARNE OTRZYMYWANIE

KWARTALNIK HISTORYCZNEGO

Warunki prenumeraty

Cena prenumeraty krajowej

rocznie   zł 120.—

półrocznie zł 60.—

Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach:

— do 25 listopada na I półrocze roku następnego i na cały rok następny,

— do 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Jednostki gospodarki uspołecznionej, instytucje, organizacje i wszelkiego rodzaju zakłady pracy zamawiają prenumeratę w miejscowych Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch”, w miejscowościach zaś, w których nie ma Oddziałów RSW — w urzędach pocztowych.

Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych i u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28 00-958 Warszawa, konto PKO nr 1531-71 — w terminach podanych dla prenumeraty krajowej.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę jest droższa od prenumeraty krajowej o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla zleceniodawców instytucji i zakładów pracy.

Bieżące i archiwalne numery można nabyć lub zamówić we Wzorcowni Wydawnictw Naukowych PAN-Ossolineum-PWN, Pałac Kultury i Nauki (wysoki parter) 00-901 Warszawa oraz w księgarniach naukowych „Domu Książki”.

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the

Foreign Trade Enterprise

ARS POLONA

00-068 Warszawa. Krakowskie Przedmieście 7. Poland.

Our bankers:

BANK HANDLOWY WARSZAWA S.A.

Kwart. Hist. R. LXXXVII, z. 3—4, 1980.

Indeks 36310